

Pilk metsisekaamera telgitagustesse

Andres Kalamees, Urmas Sellis

Tänavu kevadel jäi 80 riigi linnuhuviliste hommikune uni lühikeseks. Nad ärkasid enne kukke ja koitu, et saada reaalselt osa salapärasest metsisemängust, mida on oma silmaga looduses jälginud vaid üksikud õnnelikud. Nüüd said Ornitoloogiaühingu metsisekaamera vahendusel metsisemängust osa tuhanded. On aeg teha kokkuvõtte sellest, mis toimus kaamera ees ja mis jäi varjule.

Metsisekaamera ajalugu ei alga metsiseaastaga, vaid hoopis aasta varem, kui veebikaamerat sai proovitud Lääne-Virumaa metsisemängus. Kuigi see oli ainult proov, andis julgust tublisti juurde kolme kuke mäng proovikaamera vaateväljas ning toimiv ülekanne 4G mobiilse interneti kaudu. Nii hakkasimegi koostama metsisemängu jaoks sobivat veebikaamera komplekti. Püsimist oli ja ega ta odav ka ei tulnud. Otsustasime talvel uurida mängu, kus kaamera paigaldamine võiks kõne alla tulla. Võrokas Jaanus Tanilsoo soovitas

Üks metsisekaamera vaateväljas tegutsenud metsistest.

FOTO: JAANUS TANILSOO

enda seiratavat mängu Võrumaal. 12. märtsil vaatasime koha üle ja otsustasimegi kaamera sinna panna. Kümme-kond päeva hiljem tassisid neli meest rasked kandamid metsa ja tagasi tulid tühjade kätega. Püsivaks ülekandeks tuli veel korra käia ja seadistada antenni. Metsisemängu puhul on üks hea asi

küll – metsised lähevad päevaseks ajaks kuskile kaugemale ja tulevad tagasi õhtuhämamas. Seega oli meil hea toimetada metsas just siis, kui see meile kõige enam sobib – valgel ajal. Teiste liikidega on pigem vastupididi. Kaamerasüsteemi paigaldasid Jaanus Tanilsoo, Omar Neiland, Olev Lüütsepp ja Urmas Sellis.

Loe edasi ➤

Linnuvaatluspäevadel loendati üle 113 000 linnu

Eva-Liisa Orula

Oktoobri esimesel nädalavahetusel, 6. ja 7. oktoobril toimusid 25. rahvusvahelised linnuvaatluspäevad Euro-Birdwatch. Eestis osales ettevõtmises üle 160 inimese ja nad vaatasid kokku 113 419 lindu. Väike lindude arv oli ilmselt tingitud ebasoodsast ilmast, mis ei soosinud rännet. Oma osa oli kindlasti ka väga soojal sügisel, mistõttu sügisränne hajus pikema perioodi peale laiali ning paljud linnud olid veel Eestisse saabumata.

Kõige rohkem nähti kahe päeva jooksul valgepõsk-laglesid (38 992 isendit) ja metsvinte (26 518 isendit). Viupardil, viimase kahe aasta arvukaimal linnul polnud sel nädalavahe-

tusel head rändeminekut ja jäi seetõttu 2958 isendiga alles viiendale kohale. Võrreldes viimaste aastatega kohati tänavu vähem pea kõiki arvukamaid linde: nähti 4428 siisikest, 3079 kiivitajat, 2372 kuldnokka, 2339 rabahane ja 2175 lauku. Tavapärasest arvukamad olid soorüdid (548 isendit) ja siidisabad (162). Kõige haruldasem linn, keda nähti, oli punanokk-vart.

Kokku pandi kirja 149 liiki linde, lisaks liigini määramata parte, hanesid, kaure, kajakaid, rästaid, laglesid ja teisi linde. Kahe päeva pikimad liiginimekirjad said kokku Riho Männik ja Kalle Muru (106 liiki), Kaarel Vohandu (86 liiki), Ingrid ja Imre Aus (84 liiki) ning

Siidisaba.

FOTO: MOONIKKA BUKOTIN

Vilja Padonik ja Viive Kiis (83 liiki).

Kahel päeval toimusid linnuvaatlusretked Tartus, Pärisespea poolsaarel, Sindis, Pärnus ja Hiiuemaal, millest võttis osa 72 inimest.

Linnuvaatluspäevade tulemuste kokkuvõttega saab tutvuda EOÜ veebilehel <https://goo.gl/tZb1td>.

◀ *algus lk 1* Kaamera mudel on AXIS P5635-E MK II PTZ/DOME, mis võimaldab vaadata enda ümber 360°, samuti märkimisväärselt suumida. Kogu vajaminev energia tuleb päikesepaneelidest, mis laevad akusid. Korra pidime siiski akusid vahetama, kui päikest pikemat aega nappis. Audiosüsteem on ehitatud Omari poolt ja erineb pesakaamerate omast tundlikkuse poolest, sest metsised mängivad ju oluliselt kaugemal ümberringi. Nii võiski hiljem vaadata ja kuulda, kuidas metsisekukk mustikavarsi haukab – justkui näpistangidega traati järgates. Kaamera paigaldamise ajal nägime metsise jälgi kaugemal lumel ja ilmselt oli seal toimunud ka piiritüli, sest maas vedeles kuke sulgi. Aga meie kohaloleku ajal ühtki metsist silma ei jäänud.

Kui kaamerasüsteem paika sai, siis järgmisel hommikul läks paigaldajatel varakult uni ära... Kukkede hääli võis kuulda, kuid kaamera ette nad siiski ei ilmunud. Ega ilm ka just sobiv polnud. Aga alates 24. märtsist võis metsisekukki näha juba ka kaamera vaateväljas. Kaamera võimaluste ärakasutamiseks pidi üks inimene metsise aktiivsuse ajal olema arvuti taga ja liigutama kaamerat õiges suunas.

Kaamera operaator pidi ära arvamata metsiste käitumist ja liikumist, et kaamera õigel ajal õigesse kohta suunata. Kuna helisüsteem oli mono, siis ei andnud see eriti vihjeid kuulmisulatuses olevate metsiste asukoha suhtes. Stereoheli lisamine valvekaamerale pole olnud meile veel jõukohane, kuid see oleks suur edasiminekuks, kui teoks saaks.

Aga päevad algasid järjest varem ja varem ning peagi oli selge, et oma jõududega me kaamerat igal hommikul opereerida ei suuda. Üha varasema ülekande algusaja kohta kirjutas üks hollandi vaataja tabavalt: „Meie, lääne-eurooplaste jaoks, on Balti looduskaameratel segadust tekitav mõju – ärkad küll väga vara, kuid ikkagi pead tõdema, et oled hiljaks jäänud...“. Kogu hooaja jooksul olid kaamera ohjade taga kaheksa operaatorit: Omar Neiland, Andres Kalamees, Juta Kareda, Margit Mõttus, Pelle Mellov,

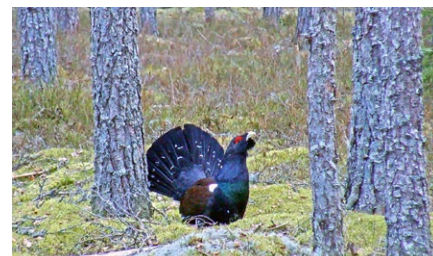
Metsisekaamerat varjanud oksad olid juuliks ära kuivanud.

FOTO: URMAS SELLIS

Olev Lello, Urmas Sellis Eestist ja Peter Zagar Sloveeniast. Eks neist sõltus see, mida vaatajad nägid. Ida poolt, kus kohalik ajavöönd oleks olnud sobivam, ei õnnestunud ühtegi operaatorit leida, sest vajadus regulaarselt, kindlal kellaajal valmis olla, ei sobinud nende tegevus- ja elupaanidega.

Operaatorite tööd segas üsna olulisel määral see, et teatud perioodil ei tahtnud kaamera kuulata talle antud käskke. See ei sõltunud mitte kaamera isekusest ega operaatorite halbatest juhiomadustest, vaid 4G võrgu koormatusest. Käsud jõudsid kaamerani pika viivitusega ja selle ajaga võis metsis olla juba hoopis teises kohas. Hommikul vara (metsise aktiivsuse haripunktis), kui enamik inimesi magas, ei olnud probleeme, aga umbes kell 7 hakkas tasapisi kõik venima ja olukord paranes alles enne tööpäeva algust või mõni päev hoopis kesköö paiku. Tööpäevaldel ja tööajal võis kaamera ühendusega enam-vähem rahul olla, kuid nädalavahetused olid kaameraga suhtlemiseks väga halvad – ju Võrumaal puhkajad ei jätnud oma mobiilseid nutiseadmeid linna. Küllap kasutavad ka kohalikud elanikud sageli ainult mobiilset interneti, sest muud lihtsalt pole. Niisiis pidid operaatorid õppima tegutsema neis oludes, mis meil olid. Ülekoormatud ühenduse korral sai vähendada video resolutsiooni, mis küll vaatajatele ei meeldinud, kuid võimaldas kaamerat liigutada operatiivsemalt. Samuti kasutati halbadel aegadel rohkem lainurkvaadet ja vähem ümberringi otsimist. Eks midagi jäi nägemata, aga nähtu võimaldab pigem rahul olla.

Metsisekaameras toimunud andis

hea ülevaate Looduskalendri foorum, kus vaatlejad postitasid oma tähelepanekuid, neid sageli illustreerides piltide või videoga. Proovisime suunata foorumi kasutajaid ja ka operaatoreid eristama erinevaid kukkesid, hindama nende koguarvu mängus, samuti jälgima metsisekanade liikumist ja tähele panema teisi linnuliike. Ja sellega saadi hästi hakkama. Nii võime foorumist leida, et metsisekanad ilmusid mänguplatsile aprilli alguses ja neid võis kohata seal enam kui kuu aja jooksul.

Koos kanade saabumisega intensiivistus ka kukkede tegevus ning koheselt leidsid aset ka mitmed piiritülid naabrite ja uute mängu ilmunud kukkede vahel. Nagu kaamera vahendusel võis jälgida, muutusid kokkupõrked vägagi tormiliseks ja hommikune mets kajas ja kaikus vastastikku jagatavatest tiiva-
hoopidest. Nagu ikka, tundus, et kaugemal käib tõsisem mäng ja kanad käivad seal, aga vähemalt 5 kukke saime

kokku. Nemat said foorumi vaatajatelt endale nimed, mis iseloomustasid nende välimust või asukohta mängus. Aga neist tuleb lähemalt juttu 4. detsembril Tallinnas, suurel linnuõhtul!

Kanade arvu oli hoopis keerulisem hinnata, sest nemad sattusid kaamera ette harva. Kanu oli muidugi ka raske märgata ja pigem sai nende kohalolekust aimu kukkede käitumisest. Tõenäoline on, et kanu oli kokku rohkem kui kukki. Vahelduva aktiivsusega kestis mänguperiood mai keskpaigani. Edasi võis näha juba rahulikult toimeta-vaaid kukkesid ja peagi jäid nemadki mänguplatsile tulemata.

Looduskalendri foorumi vaatad märkasid kaamera kuuldeulatuses vähemalt 54 liiki linde, kellest 7 jäid ka kaamerasilma ette. Kargel talveajal oli metsas vaiksem ning loodusmaastiku ilmestasisid peamiselt kohalikud aastaringised linnud (tihased, ronk, pasknäär). Varakevadel võis õhtul ja hommikutundidel kuulda kodu-, händ- või värbkakku. Rändeajal kostusid pesitsusaladele tõttavate valgepõsk-laglede ja

hanede rändesalkade hääled. Isegi ülelendav tait suudeti hollandlaste poolt fikseerida. Kevade edenedes ilmusid metsise mängualale ja ümbrusesse kohalikud pesitsejad, nagu metstilder, hoburästas, kaelustuvi, sookurg, punarind jpt. Kaamera ette jäid ka neli imetajat: metskits, koer, metsnugis ja mink.

Iseäranis furoori tekitas läheduses asuv kaitseväge harjutusväljak, kust nii mitmelgi õhtul ja hommikul kostus intensiivset laskeharjutuste tärinat. Mõned välismaised kaamerajälgijad, kes ei olnud teadlikud täpsemast olukorrast, tegid juba ka murelikku vihjeid läheduses oleva riigipiiri osas. Üks vaatleja kommenteeris otse: „Ühel aprillikuu alguse õhtuhämaruses sulasidki kokku üheks üsnagi omapäraseks loodushelide pildiks automaadivalangud, tikutaja mängulend, händkaku huiked ja metsise mänguhääled.“ Eks ta kohati võis hakata vaatajatele nõ „närvidele käima“ küll, aga mängu jätkumine ja loomulik kulg näitasid, et tehniline müra ei olnud vähemalt sellest kaugu-

sest mängu tervisele ja terviklikkusele ohtlik.

Kokkuvõttes võib julgelt öelda, et metsise veebikaamera haris kõiki vaatajaid väga mitmest küljest – oli võimalik jälgida, kuidas areneb metsisemäng alates esimeste kukkede saabumisest piirkonda, seejärel kukkede lisandumine, mängu intensiivistumine (hääletsused, hüpped, vastasseisud), kanade ilmumine ja mängu kulmineerumine kuni vaikselt tagasiõmbumiseni maikuu esimeses pooles. Lisaks määrati ja õpiti vastastikku erinevaid kaamera kuulde- ja vaatlusalale jäävaid linnuliike, arutati inimhääle, s.h. militaartegevuse, kaitsealade ja elustiku kaitse omavahe-liste seoste ja perspektiivide üle, lahati mitmeid tehnilisi ja ülekanedega seonduvaid nüansse. Ühine arvamus oli, et ehkki ise looduses viibides oleks vaatepilt metsise mängust ilmselt muljet-avaldavam, siis segamatult ja loomilinde häirimata õnnestub mängu näha vaid väga vähestel, mistõttu on selline veebikaamera tegelikult parim võimalus kõigest sellest osa saamiseks.

Hullu metsise vaatluste kokkuvõte

Triin Leetmaa

Metsis on pelglik lind, kes inimeste lähedust üldjuhul väldib. Aeg-ajalt hakkavad mõned metsised aga veidralt käituma, otsivad inimeste lähedust, tikuvad aeda ning vahel isegi ründavad möödujaid. Neid liigile mitteoma- selt käituvaid kukki ja kanu kutsutakse hulludeks metsisteks. Metsiseaasta raames kaardistas Eesti Ornitoloogiaühing (EOÜ) hullude metsiste esinemist Eestis ning analüüsis võimalikke seoseid teadaolevate metsisemängudega.

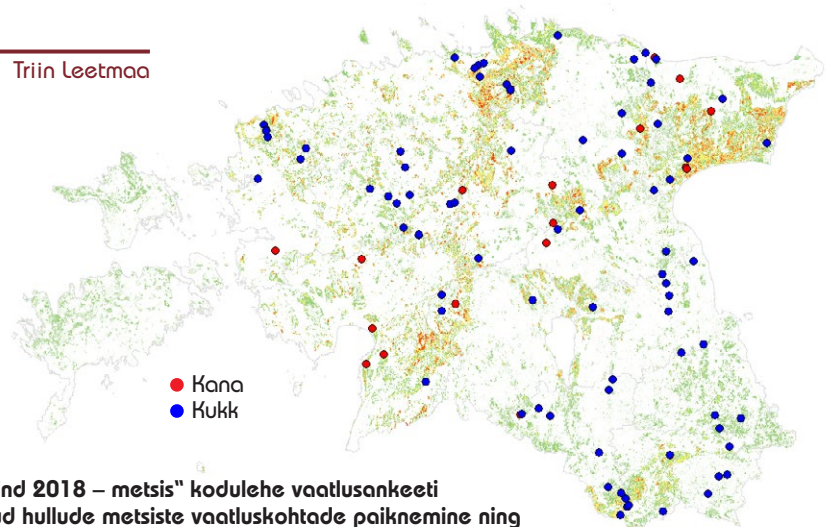
Aasta linnu kodulehe vaatlusankeedi kaudu edastati EOÜ-le 119 teadet hulludest metsistes (19 metsisekana ja 100 -kukke) ajavahemikust 1970. aastatest kuni 2018. aastani. Enam on hulle metsiseid kohatud märtsist maini ehk kevadise metsisemängu ajal, kusjuures hulle metsiseid kohati pigem asulates (nt aedades, koolide või lasteaedade juures) kui asulatest eemal (nt teedel või metsaradadel).

Vaatlustele lisatud kirjelduste alusel selgus, et ligi 52% hulludest metsisekukkedest ning 18% -kanadest käitus inimese suhtes agressiivselt, kusjuures metsisekuked käitusid märgatavalt agressiivsemalt kevadisel mängupe-rioodil. Inimest ründas metsis pigem inimasustusest eemal sõidetavatel tee-

del, matkaradadel või metsamaastikus. Tundub, et eriti ärritavalt mõjuvad hulludele metsistele erinevad sõidukid. Seevastu asulates kohati metsiseid tihti hoonete katustel istumas või kodaedades männivõrseid nokkimas.

Hullude metsiste vaatluskohtade võrdlusel teadaolevate metsisemängude asukohtadega (EELIS registrisse kantud mängupaigad) selgus, et koguni 38% hulludest metsistest oli teadaolevast mängupaigast rohkem kui 5 km kaugusel ning 13% hulludest metsistest vaadeldi kaduvate metsisemängude läheduses. Seega võib oletada, et met-

siste ebalooslikku käitumist esineb rohkem piirkondades, kus puudub elujõuline metsiste asurkond ning hullud metsised võivad olla n-õ jäänukid kunagistest mängudest. Sellele viitab ka hullude metsiste rohkus Kagu-Eestis, kus metsisemängud on kadunud 2000. aastatel. Teise hüpoteesina on Kagu-Eesti hullud metsised pärit hoopis Peipsi järve idakaldalt, kus on suured loodusmassiivid ning elujõuline metsiste asurkond. Sealt Eesti aladele sattunud linnud ei leia siitpoolt Peipsit sobilikku elupaika ega liigikaaslast, mis võib põhjustada muutusi nende käitumises.

Eesti jahilindude nimekirjas domineerivad kahaneva arvukusega liigid

Meelis Uustal

Eestis võib jahti pidada 52 loomale, kellest 32 on väikeulukite nimekirja kuuluvad linnud. Viimastel aastatel on jahimehed raporteerinud 18 000 – 21 000 linnu laskmisest, kellest umbes 2/3 moodustavad haned, lagled ja pardid. Sellest, kas meie põtradel, karudel, huntidel või teistel suurulukitel on parasjagu head või halvad päevad, kuulab meediast üpris sageli. Seevastu jahilindude käekäigu kohta levib vähe infot ja peamiselt piirdub see murega hane- de kasvava arvukuse pärast. Selgust ei too ka igal aastal Keskkonnaagentuuri poolt välja antav ulukiasurkondade seisundi ülevaade, kuna põhifookus on seal neljajalgsetel ulukitel. Agentuuri ülevaates on jahilindudele pühendatud vaid üks lehekülge teksti, kus räägitakse ainult hanedest, ning lisatud on kaardid kormorani, „partide“, metskurvitsa ja kaelustuvi kütümise kohta jahipiirkondades. See on mõneti kurb, sest jahiliikide seisundi analüüs, mille aluseks on piisava täpsusega andmestik nii arvukuse kui sigimisedukuse kohta peaks olema esmane eeldus, et liiki üldse jahtida saaks.

Ülevaate, millises seisundis on Eestis kütitavad jahilinnud, annavad perioodiliselt uuendatavad arvukushinnangud riikide ja üle-euroopalisel tasandil. Eesti Ornitoloogiaühingu (EOÜ) arvukushinnangute tööühm analüüsib Eesti haude- ja talilindude arvukust ja selle muutusi iga viie aasta tagant. Viimane arvukushinnang valmis 2013. aastal ning praegu on käsil järjekordse hinnangu koostamine.

Väikesearvuliste haudelindude (viupart, soopart jt) ja meil mittepesitsevate liikide puhul (rabahani, suur-laukhani, mustvaeras) tuleb iga liigi populatsiooni seisundit vaadata ka areaali Euroopa osa ulatuses. Selle ülevaate saamiseks püüab BirdLife International liikide arvukust Euroopas hinnata iga kümne aasta tagant. Paralleelselt toimub ka liikide seisundi hindamine punase nimestiku koostamise raames.

Eesti tasandil on haudelindude seisund kurvem kui Euroopas keskmiselt.

Liigi arvukuse trend	Liikide arv Euroopas	Eestis
Kasvav	7	5
Stabiilne	10	2
Kahanev	11	20
Ebaselge	4	

Järgnevalt on Eesti jahiliigid jagatud nelja rühma selle järgi, kuidas neil Euroopa levilas sel sajandil läinud on.

Heas seisundis jahilinnud

Nelja linnuliigi – Kanada lagle, rääkspardi, kormorani ja kaelustuvi – asurkonnad on väga heas seisundis nii Eestis kui ka Euroopas. Alates 1980. aastatest on mitmekordistunud rääkspardi ja tuhandekor-distunud kormorani haudeasurkonna suurus. Kaelustuvi võib suisa tituleerida üheks vähestest või isegi ainsaks linnuliigiks, kellele tänapäevane põllumajandus on soodsalt mõjunud. Kanada lagle, Põhja-Ameerika päritolu võõrliik, tunneb end Euroopas hästi ning on viimastel aastatel kahjuks hakanud pesitsema ka Eestis.

Euroopa skaalas on heas seisundis ja tõusva arvukusega jahilindude seas ka hallhane ja valgepõsk-lagle. Eestis on nad aga väikesearvulised haudelinnud, kelle pikalt kahanenud arvukus on viimasel 10 aastal stabiliseerunud. Nende lindude siinse asurkonna kaitseks tegi EOÜ kolm aastat tagasi ettepaneku alustada hanejahti senisest hiljem. Pakkusime hanejahti alguskuupäevaks toona kehtinud 10. septembri asemel 1. oktoobrit, kuid kompromissina seadustati 20. september.

Faasan on samuti kasvava arvukusega liik Euroopas, kuid õnneks pole Eestis looduses kindlaid pesitsemise registreeritud ja ehk ei suuda siin kanda kinnitada ka naaberriikide asurkonnad. Faasan pole meil looduslik liik, vaid on seadusevastaselt loodusesse lahti lastud.

Stabiilses seisundis jahilinnud

Stabiilse Euroopa asurkonnaga liikideks on hinnatud sõtkast, kelle arvukus vähemalt Eestis on viimastel kümnenditel tublisti tõusnud, suur-laukhane, kelle Euroopas talvitavate isendite arv kasvab, ja rabahane. Rabahane puhul on heas seisundis tundras pesitsev alamliik, kes moodustabki enamuse, kuid taiga alamliigi arvukus kukub.

Samuti pole sel sajandil Euroopas ega Eestis märgatud olulisi tõuse ega mõõnasid sinikael-pardil ja laanepüül, kuid vaatepilt muutub, kui vaadata ajas tagasi 40 aastat. Kahest liigist suurema languse on läbi teinud kaitsealune laanepüü, kelle arvukus kukkus 1990. aastateks mitmekordselt. Tähelepane-

Meie naerukajakaid jääb aina vähemaks.

FOTO: KADRİ NIINSALU

kud näitavad, et tema pikalt stabiilne arvukus on jälle hakanud vähenema.

Euroopa tasandil stabiilse, kuid Eestis selgelt langeva arvukusega liike on 5: viupart, luitsnokk-part, tuttvart, metskurvits ja hallvares. Viupart arvukus kahaneb Euroopa Liidu territooriumil kiiresti ning ta on lisatud punases nimestikus ohualtite liikide nimekirja. Metskurvitsa pärast muretsesvad isegi Lääne-Euroopa nepikütid, kuna seal talvitavate neppide arv on viimastel aastakümnetel kokku kuivanud.

Kahaneva arvukusega jahilinnud

Euroopas kahaneva arvukusega linnuliikidest jahitakse Eestis 11 linnuliiki, kellest 7 liiki on taandumas Eestist ka ilma jahimeeste olulise abita: rägapart, nurmkana, lauk, tikutaja, hallräs-tas, hõbe- ja merikajakas. Igal liigil on oma lugu rääkida, kuid ega enamasti kindlaid, veel vähem ühte ja ainsat arvukuse languse põhjust polegi. Pigem toimivad mitmed väheolulised tegurid koosmõjus, mis viivadki arvukad linnuliigid allakäigutrepist alla. Kliimamuutuste ja muu inimtegevuse otsesed ja kaudsed negatiivsed mõjud ei saa alahinnata. Paljude liikide levilad nihkuvad praegu põhjasuunas ning need liigid, kelle levila ulatub juba praegu Põhja-Jäämereni, on paratamatult tääras olukorras.

Rännuhimulisele rägapardile mõjuvad tõenäoliselt kehvad talvitustingimused Sahara-taguses Aafrikas. Nurmkana hääbumise põhjusi tuleb otsida intensiivpõllumajandusest, lauku aga mõjutab ilmselt veekogude liigne eutrofeerumine ja kliimamuutuste tõttu sagenenud tormid pesitsusajal. Tikutaja kannatab maaparanduse tõttu, sest elupaigaks kõlbulikke niiskeid alasid jääb kõikjal aina vähemaks. Hõbekajaka arvukus sai hooibi arvatavasti 10 aasta tagusest haiguspuhangust ning

Eesti jahiliikide arvukused ja trendid Euroopas ja Eestis ning küttimine Eestis.

Liik	Arvukus Euroopas (Birdlife 2015)	Trend Euroopas (2001–12, Birdlife 2015)	Euroopa punane nimestik (Birdlife 2015)	EU27 punane nimestik (Birdlife 2015)	Pesitsevate paaride arv Eestis		Haupeaaride pikajaline trend Eestis		Haupeaaride lühiajaline trend Eestis		Jahilindude küttimine Eestis				
					2013. a hinnang	2018. a hinnang	1980–2012	1980–2017	2001–2012	2006–2017	2013	2014	2015	2016	2017
Rabahani	277 000	0			x	x	x	x	x	x	697	724	1125	1060	2586
Suur-laukhani	567 000	0			x	x	x	x	x	x	171	236	351	415	1525
Hallhani	655 000	+			500-600	500-700	-	-	0	0	555	612	712	663	1024
Valgepösk-lagle	437 000	+			80-110	80-100	++,-	++,-	-	0	1710	1092	3039	2622	1355
Kanada lagle	4500	+			0	5-10	x	n	x	n	7	32	13	12	44
Viupart	1 100 000	0	LC	VU	50-100	30-50	++	--	0	-	967	902	1308	786	1434
Rääkspart	191 000	+			2000-3000	2000-3000	++	++	+	+	75	60	116	163	63
Piilpart	1 440 000	n.a.			2000-3000	*	0	*	0	*	1883	2081	1503	1281	1619
Sinikael-part	7 220 000	0			30 000-50 000	*	-	*	0	*	5614	5738	5242	4668	4605
Soopart	475 000	-	LC	VU	10-20	10-20	--	--	--	0	372	427	353	262	390
Rägapart	857 000	-			1000-1500	800-1000	-	-	0	-	168	132	56	113	146
Luitsnökk-part	395 000	0			1000-1500	1000-1500	-	-	0	-	360	331	220	246	252
Punapea-vart	474 000	-	VU	VU	500-1000	300-600	+	*	-	0	1	12	25	18	3
Tuttvart	1 280 000	0			3000-5000	3000-5000	-	-	-	-	11	24	11	53	18
Mustvaeras	237 000	n.a.			x	x	x	x	x	x	0	2	0	0	0
Sõtkas	1 090 000	0			3000-5000	*	++	*	+	*	107	77	67	74	107
Laanepüü	4 080 000	0			30 000-60 000	*	--	*	0	*	28	43	36	39	36
Nurmkana	3 770 000	-			2000-4000	2000-4000	--	--	-	-	46	40	62	22	45
Faasan	9 420 000	+			x	x	x	x	x	x	1	20	18	16	13
Kormoran	899 000	+			13 000-14 000	15 000-25 000	++	++	0	++	413	392	528	871	778
Lauk	2 400 000	-	NT	LC	3000-5000	1500-3000	-	--	-	-	38	20	32	57	60
Tikutaja	7 350 000	-			40 000-60 000	15 000-25 000	0	--	0	-	32	17	14	17	31
Metskurvits	15 400 000	0			30 000-60 000	20 000-40 000	0	--	0	-	817	1547	1146	1408	1657
Naerukajakas	3 220 000	f.			15 000-25 000	*	--	*	--	*	7	5	12	0	4
Kalakajakas	1 640 000	-			10 000-15 000	*	0	*	0	*	20	42	55	36	9
Höbekajakas	1 480 000	-	NT	VU	20 000-30 000	*	++,-	*	-	*	25	112	17	3	7
Merikajakas	251 000	-			1500-2500	*	++,-	*	-	*	45	45	13	9	35
Kodutuvi	31 000 000	n.a.			40 000-80 000	*	-	*	0	*	636	1028	955	946	1028
Kaelustuvi	48 000 000	+			50 000-80 000	*	+	*	+	*	765	683	755	850	824
Hallrastas	39 600 000	-	LC	VU	100 000-200 000	*	-	*	-	*	235	130	160	121	198
Künnivares	21 000 000	-			8000-12 000	*	-	*	0	*	41	225	62	49	27
Hallvares	23 700 000	0			40 000-70 000	*	-	*	-	*	1960	1905	1365	1366	1246

Trendid Euroopas: 0 stabiilne, + kasvava arvukusega, - arvukuse langus, f. - fluktuueruva arvukusega, n.a. - teadmata. Allikas: <http://datazone.birdlife.org/home>
 Trendid Eestis: +/- mõõdukas arvukuse kasv/langus 10–50%, ++/-- tugev arvukuse kasv/langus üle 50%, 0 - stabiilne, x - ei pesitse; * - uus hinnang 2018 nov. alguse seisuga andmata. Allikas: Elts jt, 2013: Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008-2012. Hirundo 26.

Ohustatuse kategooriad: VU - ohualdis, NT - ohulähedane, LC - ohuväline.

seda hoiab tänini madalal prügimägede kadumine ja kaasaegne kajakaid vähe toitev jäätmemajandus. Oletatakse, et merikajaka langus on tingitud toidu-puudusest. Hallrasta arvukuse kahane-mise põhjused on praegu veel ebaselged.

Erinevalt Euroopast on kalakajaka arvukus meil püsinud üsna pikalt sta-biilsena. Pikaajaline langus on tabanud sooparti, punapea-varti ja künnivarest, mis küll viimasel kümnel aastal on pea-tunud. Punapea-vart on tundlik häiri-mise ja veekogudes pilliroo pealetun-gi suhtes, soopart igatseb suuri avatud

märgalaid ja niidukooslusi. Künni-varese ahistamine on laialt levinud, kuid tõenäoliselt ohustab teda rohkem moodne põllumajandus.

Ebaselge trendiga jahilinnud

Nelja jahilinnu puhul (piilpart, must-vaeras, naerukajakas, kodutuvi) pole täit kindlust, kuidas neil Euroopa mastaabis läheb. Eesti arvukushinnan-gud ütlevad, et kodutuvi ja piilparti arvukus on stabiilsed, kuid naerukaja-kaal on toimunud tugev langus. Viima-ne mõjutab ka teiste veelindude pesit-

susedukust, sest naerukajakakoloonia külje all on võrdlemisi turvaline pesit-seda. Mustvaeras on ennekõike arvu-kaas talvitaja Euroopas, kuid tema käe-käigu kohta on vastakat infot. Ilmselt on ta soojade talvede toel asunud välja vahetama oma Lääne-Euroopa talvitus-alasid Läänemere omade vastu.

Niisiis selgubki meie 32 jahilinnu arvukusi uurides, et kui Euroopa tasan-dil on sel sajandil langenu 11 meie jahiliigi arvukus, siis Eestis on sel sajan-dil langenu 13 liigi arvukus ja viima-sel 40 aastal koguni 20 liigi arvukus.

Aeg korrigeerida Eesti jahilindude nimekirja

Meelis Uustal

Eesti Ornitoloogiaühing pole vastu tasakaalukale linnujahile, mida peetakse liikidele, kelle seisund seda võimaldab ning mis on kooskõlas jahinduse hea tavaga – kütid nii palju, kui ise ja kaaslased suudavad ära tarvitada.

Jahiulukite kasutamist loodusvarana saab lugeda tasakaalustatuks siis, kui selle kasutamine ei ületa loodusliku taastumise kiirust. Kui mõne jahiliigi arvukus on pikka aega halvenenud, siis tuleb nende küttimisest loobuda, kuniks liigi arvukus taastub. See on jahinduslikult säästliku saagikuse (ingl k *sustainable yield*) üks põhimõtteid jahikorralduses, mis kehtib ka jahilindude puhul.

Meie 32 jahilinnuliigist on Eestis heas või stabiilses seisundis vaid 13 liiki, kelle seisund on üldjuhul soodne ka Euroopa tasandil. See tähendab, et 2/3 Eesti jahilindudest on Eesti ja Euroopa populatsioonide tasemel langeva arvukusega, mistõttu tuleb kriitiliselt kaaluda nende kuuluvust jahiliikide hulka. Kuus siinset jahilindu on järsult kahaneva arvukuse tõttu kantud üle-euroopalise ja/või Euroopa Liidu tasandi punases nimestikus ohualtite või ohulähedaste liikide sekka. Tõsi, Eestis pole jahindus peamine põhjus, miks nende liikide seisund halveneb. Küll on aga linnujaht üks mitmest negatiivsest mõjurist, mis aitab kiirendada nende liikide arvukuse langust ning pärsib olukorra stabiliseerimist ja taastumist.

Esmajärjekorras tuleks väikeulukite nimekirjast välja võtta 12 linnuliiki (loetletud allpool). Selle mõju Eesti jahindusele on marginaalne, sest üheskoos moodustavad need liigid meil vaid 3–4 % hooaja jahilinnusaagist.

Naeru-, hõbe-, meri- ja kalakajakas. Kuna kajakad ei põhjusta kahjustusi ning nende arvukus on languses (kinnitamata andmetel ka kalakajakal), siis arvukuse reguleerimine on ebavajalik ja küttimine pole õigustatud. Hõbekajakas on lisatud Euroopa Liidus ohualtite ja Euroopas ohulähedaste liikide sekka. Viimastel aastatel on kajakaid kütitud kokku keskmiselt 50–100 lindu aastas, seega pole sel ka mõju jahimeeste saagile.

Hallrastas ja künnivares. Sarnaselt kajakatele on nemadki jahiliikide nimekirjas ajast, mil linde jaotati veel kasulikeks ja kahjulikeks. Reaalsuses ei põhjusta kumbki liik meil mai-

Tikutaja mängulend taeva all on kevadõhtute üks meeldivamaid vaatamänge. Kahjuks tuleb nüüd tikutajatega kohtumiseks rohkem vaeva näha. FOTO: KAURO KUIK

nimisväärseid kahjusid, mistõttu pole ka õigustatud nende liikide küttimine kahjustuste vältimise eesmärgil, nagu on sõnastatud jahieeskirjas. Hallrasta küttimine, kes on ühtlasi Euroopa Liidu punases nimestikus ohualtite liikide nimekirjas, on eriti ebaõiglane, sest jahihooaja alguseks augustis on siia saabunud juba põhjapoolsed asurkonnad, mistõttu jäävad paar maasikat näpanud kohalikud linnud „karistusega“. Hallrastaid kütitakse aastas tavaliselt 100–200 lindu, künnivareid 60 lindu.

Laanepüü. Euroopa Liidus on ta ühtlasi nii jahilind kui ka Linnudirektiivi I lisa liik, kelle kaitseks tuleb luua kaitsealasid. Selle metsakana arvukus Euraasias peegeldab metsade käekäiku: intensiivne lageraie vähendab elupaiku ning isoleerib populatsioone. Viimasel ajal on laanepüü arvukus hakanud uuesti kahanema ning uued analüüsid näitavad, et ka tema arvukust Eestis tuleb korrigeerida väiksemaks. Kuiigi aastas lastakse meil 30–40 lindu, ei ole kahaneva arvukuse tõttu võimalik tema jahti jätkata. Laanepüü ulukite hulgast väljaarvamist soovitab ka liigi kaitse tegevuskava.

Nurmkana. Eestis lastakse aastas keskel läbi 40 isendit. Kõikjal oma levialal kannatab see põllukana intensiivpõllumajanduse mõjude käes. Kuna meil pole olulist muutust põllumajanduses oodata, siis jätkub arvukuse langus ka lähiaastatel. Selles olukorras pole jaht jätkamine põhjendatud enne populatsiooni märkimisväärset taastumist.

Punapea-vart. See sukelpart on Eesti jahilindudest ainus, kelle arvukuse kiire langus üle kogu areaali on viinud ta ohualtite linnuliikide nimekirja

nii globaalses kui ka Euroopa ja Euroopa Liidu punases nimestikus. Eestis on viimastel aastatel kütitud kuni paarikümmend lindu.

Soopart. Tema on Euroopa Liidus väikesearvuliseks muutunud liik, keda pesitseb meil 10–20 paari ning kütitakse aastas 400 lindu. Liigi Venemaa asurkond kahaneb muret tekitava tempoga ning peagi võib ta lisanduda globaalse punase nimestiku ohualtite liikide sekka, nagu on juhtunud Euroopa Liidu asurkonnaga.

Lauk. Viimastel kümnenditel on toimunud Eestis laugu arvukuse märkimisväärne kukkumine. Käimasoleva arvukushinnangute analüüsi tulemusena on pesitsevate paaride arvu hinnatud varasemast kaks korda väiksemaks. Aastas lastakse meil 40 lindu. Lauk on kantud Euroopa punase nimestiku ohulähedaste liikide nimekirja.

Tikutaja. Uues hinnangus on linnu arvukust Eestis hinnatud senisest ligi kolm korda väiksemaks. Viimastel kümnenditel on toimunud püsiv langus, mistõttu liigi seisund ei võimalda jahilinnu staatuse püsimist. Viimastel jahihooaegadel on kütitud keskel läbi 20 lindu.

Lisaks tosinale linnuliigile on meil veel 4 liiki, kellel läheb halvasti ka ilma küttimisurvet. Kardetavasti jõuavad lähiaastatel globaalse punase nimestiku ohualtite liikide nimekirja ka populaarne jahilind viupart, kes on juba Euroopa Liidu punases nimestikus, rägapart, luitsnökk-part ja metskurvits. Kuniks aga kahaneva arvukusega liigid on endiselt väikeulukite nimekirjas, saavad jahimehed loobuda nende küttimisest vabatahtlikult.

Euroopa suurim linnu- ja looduskaitse Birdfair tähistas 30. juubelit

Meelis Uustal

Inglismaal Rutlandi looduskaitsealal toimus augusti keskel juba 30. korda Euroopa ja ilmselt ka maailma suurim linnu- ja looduskaitse Birdfair. Tänavu 17. – 19. augustini toimunud messi väisas hinnanguliselt 30 000 inimest. Suurem osa külastajatest olid muidugi britid, kes on teada-tuntud oma suure linnuhuvi ja loodusearmastuse poolest, kuid huvilisi oli kokku tulnud igast maailma nurgast. Eestlasedki olid messil kohal.

Birdfair on tuntud maailma linnu- ja looduskaitse turismifirmade kokkusaamise kohana, kus tutvustatakse oma riigi või regiooni linnurikkust ja püütakse leida uusi kliente. Eesti suurimad linnu- ja looduskaitse ettevõtjad on käinud seal juba aastaid Eesti linnurikkust tutvustamas. Tänavu oli Eestil EAS-i toel oma rahvuslik messiala, kus viis looduskaitse ettevõtet tutvustasid üheskoos Eesti loodust ja looduskaitse võimalusi.

Teist korda Birdfair'il käinud Mati Kose nentis, et Eesti on looduskaitsetele endiselt mõnevõrra vähetuntud, ent atraktiivse loodusega paik, mida näitas ka suur huvi Eesti vastu. „Eesti on lähiaastatel ilmselt üks kii-

remini kasvav linnu- ja looduskaitse riik,“ arvas Kose. „Lääne-eurooplased on oma lähiriikide vaatamisväärsused korduvalt läbi käinud ja nüüd otsitakse uusi põnevaid sihtkohti. Eestil on, mida näidata, sest lisaks lindude küllusele näeb meil suurimatajaid, rikkalikku taimestikku, liblikaid ja muid huvipakkuvaid putukaid.“

Linnu- ja looduskaitse messil pakutakse kõike, mis vähegi linnuharrastusega tegelemiseks, kodu sisustamiseks või igapäevaelus vaja võib minna: linnutoite, pesakaste, praktilisi uurimis-, määramis- ja püügivahendeid, väliriietust ja jalatseid, hulganisti nipsasjakesi ja pudipadi, kunstiteoseid ja tarbeesemeid. Samuti võis näha ohtralt linnumaale, -fotosid ja puust kujusid. Kuigi messi põhifookus on lindudel, ei piirdu Birdfair enam kaugelgtki ainult lindudega, vaid tähelepanu all on ka teised loodusharrastused ja elustikusõbralik aiandus. Sageli on neil toodetel ka heategevuslik eesmärk ning osa müügitulust läheb mõne looduskaitse tegevuse toetuseks.

Linnu- ja looduskaitse messil toimub korraga palju erinevaid üritusi. Britte meelitavad ligi kohalikud telediolid ja tuntud looduse

tutvustajad, kes juhivad populaarseid loodussuureid ja meelitavad ligi inimesi nii nagu meil Fred Jüssi või Valdur Mikita. Linnu- ja keskkonnakaitse ühendused tutvustavad messil oma tegevusi, värbavad uusi liikmeid, koguvad annetusi. Birdfair'i toetajad panevad oksjonile välja rida tooteid ja teenuseid (nt linnuretk kuulsusega), mille tulud lähevad looduskaitse hüvanguks.

Iga päev peetakse messialal kümneid ettekandeid ning esitletakse raamatuid ja muid tooteid. Läbi aastate on üks ligitõmbavamaid atraktsioone olnud kahtlemata foto- ja vaatlusoptika ala, kus kõik tuntumad firmad tutvustavad oma tooteid. Suure eelise annab see, et kuna mess toimub looduskaitsealal, siis optikat saab proovida ja võrrelda päristingimustes ja pärislinde vaadeldes, mitte poeruumides.

Birdfair'il on igal aastal välja valitud üks rahvusvaheline projekt, mille elluviimiseks küsitakse toetusi. Seda puhku koguti külastajatelt paarsada tuhat inglise naela Argentiinasse riigi suurima, Ansenusa rahvusparki rajamiseks, kus maailma ühel suurimal soolajärvel peatub miljon flamingot, kahla- ja jama veelindu. Mullu koguti aga raha Prantsuse Polüneesia saarestikus asuvate saarte puhastamiseks invasiivsetest võõrliikidest – rottidest ja kitsedest – ja üliharuldaste lindude elupaikade taastamiseks.

Järgmine Birdfair toimub tuleval aastal augusti keskel samas kohas, Rutlandi looduskaitsealal.

Raamatuletid ja optika testimine tõmbasid linnuhuvilisi magnetina.

Fotod: Mati Kose

Aasta lind 2019 on öösorr

Meelis Uustal

2019. aastal saame paremini tuttavaks öösorriga, kes on Eesti Ornitoloogiaühingu järgmise aasta lind. Omapärase väljanägemise ja põneva eluviisiga öösorr on säilitanud oma salapära, nõnda nagu teisedki öise eluviisiga loomad. Seepärast on meie teadmised sorsist ja tema käekäigust lünklikud. Ilmselt paljud meist on kuulnud tema sori-sevat laulu või märganud teda öisel teel tulede vihus ööliblikaid püüdmast, kuid kuidas sel liigil läheb, on senimaani jäänud ebaselgeks.

Eestis veedab öösorr maist septembrini, talvitama lendab aga Aafrikasse. Öösorr, keda on kutsutud ka takutoristajaks, on Euroopa Liidus kaitsealune linnuliik ning kuulub ka Eestis kolmandasse kaitsekatego-

Öösiti võib terane silm märgata sõiduteel istuvaid öösorre.

FOTO: SANDER SIRELBU

riasse. Nagu paljusid Aafrikas talvitavaid rändlinde on arvukuse langus tabanud ka öösorre. Põhjuseks peetakse pesapaikade ja talvituspaikade kvaliteedi langust ning lendavate putukate

arvukuse vähenemist. Komme autoteede kohal putukaid püüda saab samuti paljudele lindudele saatuslikuks.

Öösorri aastat veavad Aarne Tuule, Triin Leetmaa ja Renno Nellis.

BirdLife'i maailmakongressil arutati järgmise kümnendi linnukaitset

Septembri lõpus toimus Belgias Valloonia BirdLife'i partnerite suur kongress, kuhu tulid kokku 117 linnukaitseorganisatsiooni juhid üle maailma. Eesti Ornitoloogiaühingut esindas juhataja Margus Ots. Enam kui 200 osalejaga kongressil vaatasid BirdLife'i partnerid üle katusorganisatsiooni strateegiad ning valisid uued juhid BirdLife'i katusorganisatsiooni juhtorganitele ja regioonidele. BirdLife'i globaalse nõukogu esimeheks sai brasiillane Bráulio Ferreira de Souza Dias, kes on bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni endine tegevjuht.

Kongressil arutati BirdLife'i rolli ja edasise tegevusi elurikkuse kriisi lahendamisel. Tõdeti, et meie planeet

on jõudnud kriitilisse punkti, kus inimtegevuse poolt põhjustatud elupaikade hävitamine, kliimamuutused ja metsaraie on kurnanud välja meie looduse säilenõtkuse. Selles olukorras peab BirdLife tegutsema kohe ja otsustavalt, enne kui muutused looduskeskkonnas ja inimeste heaolus on pöördumatud.

Kohtumisel vaadati läbi senised edusammud BirdLife'i praeguse strateegia (aastateks 2013–2022) elluviimisel ning arutati, kuidas parandada finantsilist jätkusuutlikkust ja tugevdada partnerite võimekust eriti kõige elurikkamates riikides. BirdLife hakkab aktiivselt ette valmistama oma elurikkuse strateegiat 2020. aastateks ning jätkab invasiivsete võõrliikide tõrjumis-

programmi elluviimist ja linnukaubanduse probleemide lahendamist ennekoike India ja Aafrika lindudega seoses.

BirdLife jätkab tööd tähtsate linnualade programmiga (IBA – *Important Bird Areas*), mis on vahepeal koostöös Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) ja teiste globaalsete partneritega edasi arendatud võtmetähtsusega elurikkaste alade programmiks (KBA – *Key Biodiversity Areas*). Suuremat tähelepanu hakatakse pöörama ka mereprügi ja ökoturismi teemadele.

Järgmine kongress toimub 2022. aastal, kui BirdLife International tähistab 100. aastapäeva.

BirdLife International

BirdLife'i partnerorganisatsioonide ühisfoto.

FOTO: BIRDLIFE INTERNATIONAL

BirdLife'i looduskaitse- direktiivide rakkerühm kogunes Saksamaal

Veljo Volke

Oktoobri alguses kogunesid BirdLife'i partnerorganisatsioonide esindajad 26 Euroopa riigist Saksamaale Lychenise BirdLife'i looduskaitse direktiivide rakkerühma koosolekule. Rakkerühma regulaarsete kokkusaamiste üks eesmärk on saada BirdLife'i Brüsseli kontori töötajatelt vahetut teavet Euroopa Liidu looduskaitse poliitika suundumustest ja päevakajalisematest teemadest ning kavandada BirdLife'i tegevusi. Teine eesmärk on vahetada partnerorganisatsioonide häid ja halbu kogemusi. Alati on päevakorras ülevaade lahendi saanud või käimas olevatest Euroopa Kohtu kaasustest, mis on seotud elurikkuse kaitsega. Tavaliselt mahub koosolekute vahele ka ekskursioon mõnda lähikonna looduspai-ka. Seekord käisime vaatamas NABU (BirdLife partner Saksamaal) looduskeskust Linumis, mis loodi alg- selt valge-toonekurgede tutvustami- seks ja kannabki nime *Storchenschmie- de Linum*. Praegu on suurim külastajate magnet hoopis sookurg – endistel kala- tiikidel ööbib neid sügisrände ajal üle 100 000 (!), lisaks samas suurusjärgus hanesid. Vaatlesimegi ühel öhtul kur- gede sisselendu tiikidele. Lindude arv Linumis oli võimas, aga Eesti loodus- likud lahesopid ja järved on kurekogu- mite ööbimispaigana kahtlemata ürg- semad ja kenamad.

Koosolekute päevakavas oli 20 sisupunkti, millest peatun ainult kahel.

Künnivareste tagakiusamine on linnudirektiiviga vastuolus.

FOTO: SANDER SIARLBU

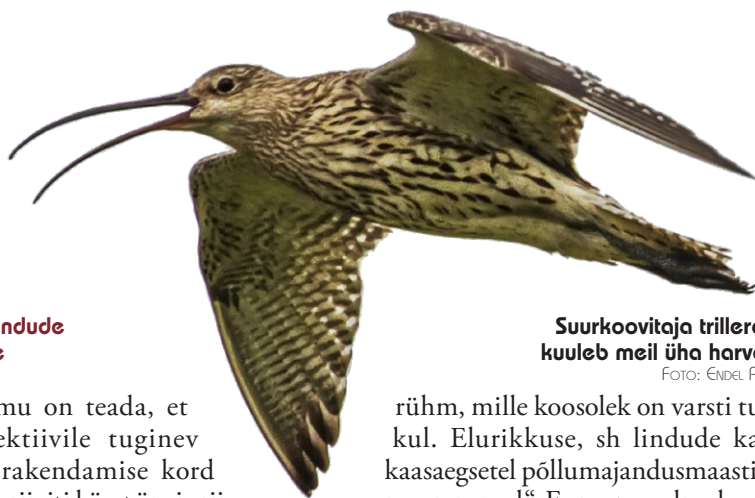
Mitte-jahilindude surmamine

Juba ammu on teada, et linnudirektiivile tuginev erandite rakendamise kord on liikmesriigiti käest ära ja riikide poolt esitatavad erandiaru- anded ei võimalda saada ülevaadet tegelikust olukorrast. Linnudirektiivi artikli 9 järgseteks eranditeks loetakse juhuseid, kus näiteks lastakse, püütakse või ohjatakse muul moel linde, kes ei ole jahilinnud, või kasutatakse vahendeid, mis ei ole linnudirektiiviga lubatud. Erandite rakendamiseks määrab direktiiv vastava korra, mille kohaselt peavad liikmesriigid põhjendama nende tegevuste vajalikkust, mittesur- mavate jm meetodite ebatõhusust ning kuidas toimub järelevalve nende tege- vuste üle.

Nüüd otsustas BirdLife koostada ülevaate, kus analüüsitakse erandite rakendamist liikmesriikides ja tuuakse välja ebakohad. Töö tulemused esi- tatakse Euroopa Komisjonile olukor- ra parandamiseks. Koostan töö tarbeks ülevaate Eesti praktikast, mis ei ole kaugeltki eeskujulik. Meil on endisel- t üldises väikekulukite nimekirjas valge- põsk-lagle ja kormoran, kes seal direk- tiivi järgi olla ei saaks. Nende laskmi- se puhul peab esmalt välja selgitama kahju, mida nad tekitavad, ja seejärel tohiks neid lasta vaid kahju ärahoid- miseks. Kormorani puhul tähendab see näiteks laskmist kalakasvanduses, lagle puhul aga laskmist oraselt. Kind- lasti ei saaks laglejaht olla linnujahi- turismi atraktsioon, nagu see praegu on, sest erandina väljastatavaid lube ei saaks edasi anda (müüa) jahituristidele. Eestis on erandite rakendamisega tei- sigi probleeme, näiteks ei lülitata eran- diaruannetesse lennujaamade ümbrus- ses ohjatud linde, mahavõetud künni- varese- ja haigrupesi jms.

Põllulindude olukord

Põllumajanduse ja põllulindude tulevi- ku üle arutleti mitmel puhul, aga üsna põgusalt. Põgusalt seetõttu, et Bird- Life'il on ka põllumajanduse rakke-

Suurkoovitaja trillerdusi kuuleb meil üha harvem.

FOTO: ENDEL PENDIN

rühm, mille koosolek on varsti tule- kul. Elurikkuse, sh lindude kadu kaasaegsetel põllumajandusmaastikel on „arenenud“ Euroopas olnud valus teema juba mitu kümnendit ja see on saanud kurvaks tegelikkuseks ka meil (vaata Hirundo artiklit *Perioodil 1984–2017 põllulindude arvukuse muutus Ees- tis ning selle seos põllumajanduse ja kisk- jatega* <https://goo.gl/rdRwv>). EL-i ühist põllumajanduspoliitikat (ÜPP) loodussõbraliku(ma)ks muutmise kat- sed ei ole seni tuntavat tulemust and- nud. Kogu probleemipuntras on mitu kummalist vastuolu. Praegu makstak- se umbes kolmandik EL eelarvest põl- lumajanduse toetuseks, aga tegelikult ei küsita, mida ühiskond selle raha eest vastu saab? Tõsi, toit on veidi odavam, kui see oleks ilma toetusteta, aga see ei ole kogu vastus. Veel tuleb vaadata, kas veekogud on toetuste tõttu vähem reos- tatud ja põllud linnu- ja putukarikkad. Ei ole! Mida kõrgemad on toetused, seda rohkem kasutatakse mineraal- väetisi ja pestitsiide ning seda kehvem on vete ja põlluelustiku olukord. Prae- gu on asunud uueks EL rahastamispe- rioodiks (2020+) ÜPP plaane ja nõu- deid koostama, kusjuures liikmesriiki- dele on jäetud senisest vabamad käed. Seega on meie Maaeluministeriumi ja Keskkonnaministeriumi teha, milli- seks kujuneb näiteks põllulindude saa- tus peale 2020. aastat.

Esimese hea märgina on Maaelu- ministerium teemast huvitatud ja val- mis EOÜ-d ja teisi põllulindude käe- käigust huvitatuid ära kuulama. Sel- leks toimus esimene koosolek septembri lõpus ja teine novembri alguses. Koos- olekutest põllulindude allakäigu peata- miseni on pikk tee. Üheks abiliseks on kindlasti Jaanus Eltsi äsja avalmis saa- nud töö *Põllulindude kaitseks vajalikud tegevused* (rahastaja SA KIK), kus tea- dusuuringute põhjal on lühidalt kokku võetud peamised praktilised kogemu- sed linnusõbralikumast põllumajandu- sest. Hoiame põllulindude käekäigul ja põllumajanduspoliitikal silma peal.

Silma hõbehaigrukoloonia kolimised

Renno Nellis, Triin Leetmaa

Eelmise aasta kevadel kirjutasime Tiirutajas Silma looduskaitsealal Sutlepa mere ääres asuvast hõbehaigrute pesitsuskolooniast. Sinna tekkis koloonia 2015. aastal, kuid pesitsuskoht oli raskesti ligipääsetav ja pesade arvu oli võimalik loendada ainult Maa-ameti 3. mail 2016. a tehtud ortofotolt. Siis oli selles koloonias 130 pesa, mis oli teadaolevalt suurim pesitsuskoloonia Eestis. Lisaks pesitses 70–90 paari hõbehaigruid Silma looduskaitsealast kagu pool Kadarpiku küla hallhaigrukoloonias (<https://goo.gl/Pz7RsC>) ehk Silma looduskaitsealal ja selle ümbruses oli kokku vähemalt 220 paari.

2017. aastal loendati Väinamere linnualal pesitsevaid linde ja kõikjal roostikes, sh Silma looduskaitsealal viidi läbi drooniloendused. Üllatuslikult oli hõbehaigrute pesitsuskoloonia Sutlepa mere äärest kadunud ja linnud olid kolinud pesitsema 1,5 km lõuna poole Lyckholmi lahe ja Sutlepa mere vahel paikneva Hertsema veesilma äärde. Droonifotodelt loendati seal 141 hõbehaigru pesa. Mujalt Väinamere ümbruse roostikest liiki pesitsemas ei leitud. Kadarpiku küla hallhaigrukoloonias pesitses 2017. aastal 110–130 hõbehaigrupaari (<https://goo.gl/noGuZ6>) ehk kokku oli Silma looduskaitsealal ja selle ümbruses vähemalt 250 paari.

2018. aastal tegi Maa-amet Põhja-Eestis uue fotokaardistamise ja lootsime Silma looduskaitseala hõbe-

haigrukoloonia suuruselt seekaudu aimu saada. Kuid uuel ortofotolt suurt kolooniat enam näha ei olnud, kuigi fotolt on nt kümnokk-luikede pesad hästi näha. Hõbehaigrude vanadest pesitsuskohtadest ega mujalt Silma looduskaitseala roostikest kolooniat enam ei leitud.

Hõbehaigrute käitumist jälgides selgus, et varasemast palju rohkem linde liigub Silma looduskaitseala ja Kadarpiku külas asuva hallhaigrukoloonia vahet. Tegime seal koloonias 7. juunil 2018. a drooniga fotoloenduse, kus pildistasime 60–70 meetri kõrguselt kogu koloonia maa-ala. Madalamal koloonia kohal ei saa lennata, sest see häirib linde ning tekib kokkupõrke oht. Kameeralt liitsime fotod omavahel kokku ja loendasime haigrupesad. Selgus, et seal koloonias oli tänava 488 hallhaigru ja 252 hõbehaigru pesa. Seega on Silma looduskaitseala roostikes pesitsemise hõbehaigrud kolinud pesitsema Kadarpiku hallhaigrukolooniasse.

Drooniloendusega loeti koloonias kokku 740 pesa ja maapinnalt 660 pesa (<https://goo.gl/6KCnFy>). Sügisel, 6. novembril oli koloonias alles veel 545 pesa ehk rohkem kui 100 pesa olid selleks ajaks juba puudelt varisenud. Hõbehaigrude pesad on sageli väiksemad ja osad haigrute pesad varisevad sügisel-talvel puudelt alla.

Hallhaigrupesi on võimalik edukalt lugeda maapinnalt, sest asustama-

Hõbehaigrur.

FOTO: KADRI NIINSALU

ta pesi on mais ja juunis lihtne asustatud pesadest eristada. Kuid hõbehaigrute pesade eristamine hallhaigrude pesadest on keeruline, see on lihtsam ainult pesapoegade ajal juunis, kuid kõik pesitused ei ole edukad. Seetõttu on hallhaigrukoloonia sees hõbehaigrute eristamiseks ja loendamiseks heaks meetodiks loendamine drooniga (fotokaardistamine).

Maapinnalt ja drooniga loendamisel on siiski mõned tähelepanu nõudvad aspektid. Fotodelt pesade asustatuse ja pesitseva liigi eristamine ei ole alati väga lihtne ning esineda võib nii üleloendamise (pesade arvu ületõlgendamine) kui ka alaloendamise oht (kõik pesad ei ole fotolt näha). Maapinnalt lugedes tuleks hõbehaigruid lugeda mai/juuni vahetusel, kui hõbehaigrud on kolooniates pesitsema asunud, kuid pesade eristamine maapinnalt on siiski keeruline.

Hõbehaigrud pesitsesid 2018. aastal eElurikkuse linnuvaatluste andmebaasi alusel Eestis vähemalt viies kohas: Valgamaal Tagulas 5 paari, Pärnumaal Tuurastes 1 paar ja Raekülas 18 paari, Tartumaal Tükil 20 paari ja Läänemaal Kadarpikus 250 paari. Viimastel aastatel on liik pesitsemise ka Valgamaal Pikasillas ja Jõgevamaal Kaiaveres. Hõbehaigrude arvukust hinnatakse aastatel 2012–2017 juba 100–300 paarile (EOÜ arvukushinnangute tööühm, avaldamata andmed) ja liigi vallutused lähiajal kindlasti jätkuvad.

Kadarpiku haigrukolooniat saab jälgida haigrute veebikaamera vahendusel <https://tv.eenet.ee/haigrur.html>, kuigi kaamera lähiumbruses pesitsevad ainult hallhaigrud.

Droonifotolt on hall- ja hõbehaigrute pesi lihtne tuvastada.

FOTO: TRIIN LEETMAA

In memoriam Aivar Leito

21. septembril lahkus meie seast Eesti Ornitoloogiaühingu auliige, hane- ja sookureuurija Aivar Leito (1954–2018).

Aivar Leito töötas Eesti Maaülikoolis keskkonnakaitse ja maastikukorralduse õppetoolis juhtivteadurina, keskendudes lindude pesitsus- ja rändekoloogia uurimisele. Ta uuris sookure, kormorani, hanede ja laglede arvukust, ökoloogiat ja rändeid, väikeste meresarte linnukooslusi, lindude ja nende elualade kaitseolusid Eestis ja välismaal.

Aivar kirjutas arvukalt teadusartikleid, juhendas üliõpilasi ja pälvis tunnustuskirju looduse ja looduskaitse propageerimise eest. Ta koostas raamatuid ja osales loodusfilmide tegemisel, neist viimane, „Vaba nagu kurg“, linastus tänavu Matsalu Loodusfilmide Festivalil. Aivar oli üks võtmeisikutest linnustiku riikliku seire väljatöötamisel. Ta korraldas ka paljude kaitsealade linnustiku uurimist ja osales mitme kaitseala loomisel.

Aivar Leito (1954–2018). FOTO: LAURI KULPISOO

Aivari eestvedamisel võeti Eestis kasutusele lindude raadio- ja satelliitjälgimine, mis on andnud ornitoloogidele hindamatuid teadmisi meie suurlindude rändeteedest. Näiteks selgitas ta välja, et lisaks Hispaania ja Kesk-Euroopa talvitusaladele lähevad Ida-Eesti soo-

kured talvituma Etioopiasse. Aktiivse kurgede ja hanede uurija ja tutvustajana oli Aivar rahva seas tuntud kui hane- ja kureonu.

Aivar Leito oli Eesti Ornitoloogiaühingu juhatuse (1991–2000) ja nõukogu liige (2000–2003 aseesimees) ja kuulus ajakirja Hirundo toimetuskolleegiumi (1994–2013). Aastal 2014 pälvis ta Eerik Kumari nimelise looduskaitsepreemia koos looduskaitse kuldmärgiga väga suure panuse eest lindude uurimisse ja nende kaitsmisesse nii Eestis kui piiri taga. Aasta hiljem valiti Aivar Eesti Ornitoloogiaühingu auliikmeks.

Aivar oli alati nõus toetama nõu ja jõuga kõiki Eesti Ornitoloogiaühingu ettevõtmisi. Tema teadusettekanded kõlasid paljudel ühingu suvepäevadel, üldkoosolekutel ja ettekandeõhtutel.

Hindame südamest sinu pühendumist teadusele ja sihipärasele tegevusele Eesti lindude hoidmisel ja loodusmaastike kaitsel.

Eesti Ornitoloogiaühing

11 keskkonnanühendust avalikustasid nägemuse Eesti metsanduse tulevikust

Keskkonnanühendused avalikustasid metsanduse visiooni aastani 2030, milles toovad välja 8 tähtsat eesmärki, mille täitmine võimaldab Eestil olla tulevikus tark metsariik ja säästva metsanduse teenäitaja. Visioon pealkirjaga „Metsariigina tulevikku“ on leitav aadressilt www.eko.org.ee/metsavisioon.

Eesti Keskkonnanühenduste Koda (EKO) soovib koostatud visioonis Eestile metsandust, mis hoiab ja kasvatab Eesti ning maailma elurikkust; panustab kliimamuutuse ärahoidmisse, kasvatades arvestatavalt metsades seotud süsinikuvaru; hoiab puhta vee-

kogude vee; pakub inimestele tasuta tööd ja eneseteostuse võimalusi; aitab hoida nende tervist, elukvaliteeti ja kodutunnet; panustab innovaatsel ja mitmekülgsel moel Eesti majandusse.

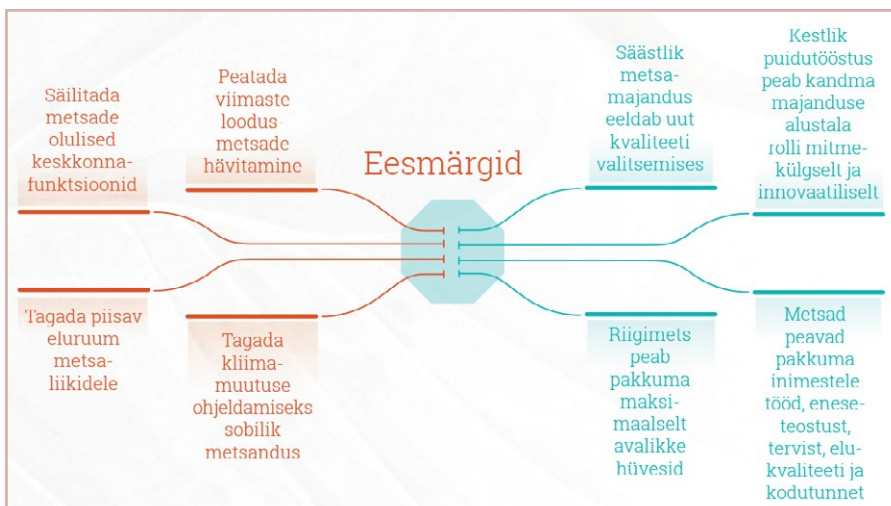
Eestimaa Looduse Fondi juhatuse esimees Tarmo Tüür toob välja, et üleilmse keskkonnakriisi valguses on Eesti raiemahtude märgatav vähendamine paratamatu. „Ent see ei pea tingimata tähendama hoopigi meie ühisele rahakotile, pigem võiks see aidata meil leida uus ja tasakaalukam arengutee Eesti metsanduses. Oluliste valikute tegemine seisab ees juba lähiajal –

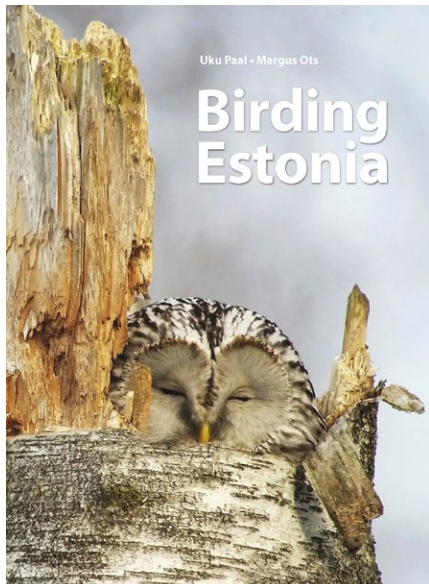

peatsetel Riigikogu valimistel ning uue metsanduse arengukava koostamisel.”

Ühendused toovad välja, et kuigi viimasel ajal räägitakse palju biomajandusest kui lahendusest üleilmsetele keskkonnaprobleemidele, siis igasugune biomajandus probleeme ei lahenda. Biomajanduse sildi alla on koondunud hulk paljulubavaid ettevõtmisi, ent nende keskkonnakasu avaldub vaid juhul, kui biotoodete tootmisel ei kahjustata metsade elurikkust, süsinikuvaru ja -sidumisvõimet, veererežiimi ning muid elulisi hüvesid pakkuvaid omadusi. Samuti on tähtis, et uudne biomajandus ei takistaks puidu traditsioonilist kasutust ega hoogustaks raiskavat tarbimist.

Metsanduse visiooni koostas EKO, kuhu kuulub koos Eesti Ornitoloogiaühinguga 11 organisatsiooni.

„Birding Estonia” – uus Eesti linnupaiksid tutvustav raamat

Linnuvaatlejatele ja loodusuhviga reisi- jatele suunatud raamat sisaldab üksik- asjalikku teavet 106 Eesti parima linnu- vaatluskoha, seal võimalike vaadeldava- te liikide ja külastusaegade kohta. 68 GPS koordinaatide ja detailsete juhiste- ga varustatud kaarti ning autorite poolt välja pakutud reisimarsruudid hõlbus- tavad linnuvaatlusretke kavandamist nii algajal kui ka kogunud huvilisel.

Raamatust leiab nõuandeid ka rän- de, piirkonna ning mitmete Põhja- ja Ida-Euroopa liikide (näiteks väike-kon- nakotka, laanepüü, rohunepi, händka- ku, valgeselg-kirjurähni) vaatlemiseks. Raamatu lõpus on ajakohane Eesti lin- nuliikide nimistu koos täpsustustega leviku, arvukuse ja fenoloogia kohta.

Autorid on Uku Paal ja Margus Ots ning toimetaja Mike Coleman. Raamat on inglise keeles.

Raamatu andis välja kirjastus Eesti Loodusfoto ning seda saab osta Krisos- tomuse raamatupoest, kirjastusest või autogrammidega eksemplari autoritelt. Lisainfo: www.linnuvaatleja.ee

Ilmus 2019. aasta linnukalender

Eesti Ornitoloogiaühingu ja kirjastuse Grenader koostöös ilmus 2019. aas- ta seinakalender, mis tutvustab Eesti- maal kohataavaid linde.

Kalendris on 12 linnufotot, mille autor on hobifotograaf ja linnuhuviline Sander Sirelbu. Iga liigi kohta on kirju- tanud lühikese tutvustuse ornitoloogia- ühingu juhataja Margus Ots. Kalendris on kirjas tavalisemate Eestis vaadelda- vate lindude keskmised saabumisaegad ja lindudega seotud sündmused. Lisaks leiab lindude talvise toitmise ja pesa-

kasti meisterdamise juhendid.

Kuuvaatega seinakalender on A4 formaadis, klamberköites ja riputus- aasaga. Tekstid on eesti keeles.

Kalendrit saab osta Eesti Ornito- loogiaühingu kontorist sularaha eest või tellida postiga. Kalender maksab 3,50 eurot, millele lisandub saatmis- kulu. Kontor asub Tartus Veski 4 ja on avatud tööpäeviti kella 9–17. Postiga tellimiseks saatke aadressile eoy@eoy.ee tellija nimi, kalendrite arv ja eelistatud kättesaamise viis (tavapost, pakiauto-

maat). Lisage kindlasti täpne postiaad- ress või pakiautomaadi asukoht.

Lisainfo Eesti Ornitoloogiaühin- gust, tel 742 2195 või eoy@eoy.ee

Võta osa linnuüritustest!

■ 15. novembril algab maismaalindude transektloendus. Talve jooksul tuleb 10 km pikkune rada läbida kol- mel korral ning kõik kohatud liigid kir-

ja panna. Loendusandmete abil jälgi- takse Eestis talvitavate lindude käekäi- ku ja iga uus osaleja on suureks toeks.

■ 4. detsembril toimub Tallinnas Rahvusraamatukogus „Suur linnu- õhtu“, kus võetakse kokku metsise aas- ta ja antakse teatepulk üle öösorrile. Täpsem info EOÜ kodulehel.

Anneta fotosid lindudest!

Eesti Ornitoloogiaühing kutsub kõi- ki linnusõpru üles annetama EOÜ-le oma fotosid lindudest. Väga oodatud on fotod kõikidest Eestis esinevatest lin- nuliikidest, tegevusjälgedest, lindudest loomulikus või ootamatus keskkonnas ning lindude positiivsetest ja negatiivse- test kokkupuudetest inimestega. Fotod annetaes saab igaüks oma loomingu- ga Eesti lindude käekäigu paranda- misele kaasa aidata, sest EOÜ kasutab neid fotosid linnuharidusliku ja linnu- kaitselise töö edendamiseks. Loe lähemalt: www.eoy.ee/node/1115

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juu- beli puhul ja tänab toetuse eest:

Marta Niklus	10
Margus Paas	20
Anu Vainu	20
Triin Leetmaa	30
Kaisa Telve	30
Kersti Kinks	40
Marko Mägi	40
Kaido Rummel	40
Lauri Saks	40
Jaak Sarv	40
Rainer Tobreluts	50
Maidu Valusk	70

Eesti Ornitoloogiaühing
Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Meelis Uustal
E-post: meelis.uustal@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Lehe väljaandmist on peale märgi- tud autorite toetanud Keskkonna- investeringute Keskus ja RSPB. Küljendus: Himanto

ISSN: 1736-6844

